

назначена за измерва Его-резилентността. Установена е умерена положителна корелация с общия коефициент на конструктивно мислене, както и с функционалната импулсивност. От копинг стратегиите BRS корелира положително с приемането и отрицателно с използването на инструментална подкрепа. Принос за установяване на валидността на скалата има стойността на корелационния коефициент $r = -0,560$ ($p < 0,01$) между възприетия стрес и резилентността, който свидетелства за обратно-пропорционална статистически значима умерена връзка между двата конструкта.

От междугруповите различия се откроява сравнението на средните по независимата променлива *пол*. Изследваните мъже от двете независими извадки имат статистически значимо по-високи стойности от изследваните жени. Ако този резултат за първата извадка може да се обясни с това, че изследваните спортисти и военнслужещи, които имат средно по-високи стойности, са предимно мъже, докато студентите са предимно жени, то за втората извадка наблюдаваният резултат не може да бъде обяснен по подобен начин, тъй като извадката е формирана на случаен принцип. Въпреки неравния размер на двете групи – изследваните жени са повече от изследваните мъже, проверката с теста за хомогенност на дисперсиите (Test of Homogeneity of Variances) не показва статистическа значимост ($p = 0,543$) и следва да се приеме резултатът за статистически значими различия по пол, установен с дисперсионен анализ.

Може да се очаква в хода на следващи измервания на резилентността с BRS да бъдат намерени допълнителни аргументи в подкрепа на надеждността и валидността на скалата.

* * *

Като психологически метод за изследване на резилентността BRS се откроява с възможността резилентността да бъде оценена като „отскачане“ от стресора. Този аспект е актуален в ситуацията на пандемия, но също и в други случаи, когато е

необходимо изследване на възстановяването на способността за нормално функциониране от преживяване на злополучие или травма и на способността за нормално функциониране въпреки наличието на неблагоприятни събития.

ЛИТЕРАТУРА

1. Желязкова-Койнова, Ж., Ц. Мишева-Алексова, Л. Червенкова. (2010). Българска адаптация на скалата ER89 (Block & Kremen, 1996) за изследване на Его-резилентност. *Психологични изследвания*, кн. 2, 165 – 176.
2. Карастоянов, Г., А. Рушинова-Христова. (2000). Българска адаптация на въпросника за възприет стрес. *Психологични изследвания*, кн. 1 – 2, 67 – 77.
3. Карастоянов, Г. (2018). Индивидуални различия при вземане на решение. София: Изток-Запад.
4. Маринов, И. (2019). Психични синдроми при военни конфликти и резиланс в армейска среда. София: Военномедицинска академия. ISBN 978-619-7196-43-6.
5. Попов, В., Е. Пседерска, Е. Пенева, К. Бозгунов, Г. Василев, Д. Неделчев, Ж. Василева. (2016). Психометрични характеристики на българската версия на самооценъчната скала за алекситимия от Торонто (TAS-20; Toronto Alexithymia Scale-20). *Психологични изследвания*, т. 19, кн. 2, 25 – 42.
6. Радославова, М., А. Величков. (2005). Методи за психодиагностика. София: Пандора Прим, ISBN 954-634-007-3.
7. Ранкова, М., Т. Атанасова, И. Харлакова. (1990). Английско-български речник, т. II. София: Наука и изкуство.
8. Рушинова-Христова, А., Г. Карастоянов. (2000). Психологичните типове по Карл Юнг и стресът. София: Пропелер.
9. Bagby, R. M., J. D. Parker & G. J. Taylor. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia scale – I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, January 1994, 38(1), 23 – 32.
10. Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 50(1), 20 – 28.
11. Block, J. H. & A. M. Kremen. (1996). IQ and ego-resiliency: Conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 70(2), 349 – 361.

12. **Block, J.** (2002). Personality as an Affect-Processing System: Toward an Integrative Theory. Mahwah, NJ: Erlbaum.
13. **Carver, Ch., M. Scheier & J. Weintraub.** (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 56(2), Feb 1989, pp. 267 – 283.
14. **Cohen, S., T. Kamarck & R. Mermelstein.** (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 385 – 396.
15. **Epstein, S. & P. Meier.** (1989). Constructive thinking: A broad coping variable with specific components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 332 – 350
16. **Hornby, A. S., A. P. Cowie & A. C. Gimson.** (1989). Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford University Press.
17. **Garmezy, N.** (1971). Vulnerability research and the issue of primary prevention. *American Journal of Orthopsychiatry*, 41, 101 – 116.
18. **Garmezy, N. & S. Streitman.** (1974). Children at Risk: The Search for the Antecedents of Schizophrenia. Part I. Conceptual Models and Research Methods. *Schizophrenia Bulletin*, Vol. 1(8), 14 – 90.
19. **Greve, W. & U. M. Staudinger.** (2006). Resilience in later adulthood and old age: Resources and potentials for successful aging. // D. Cicchetti & A. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopathology*, 2nd ed., 796 – 840.
20. **Kaplan, H. B.** (1999). Toward an understanding of resilience: A critical review of definitions and models. // M. D. Glantz & J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and development*. New York: Kluwer Academic/Plenum, 17 – 83.
21. **Klohn, E. C.** (1996). Conceptual analysis and measurement of the construct of ego-resiliency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 1067 – 1079.
22. **Luthar, S., D. Cicchetti & B. Becker.** (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, Vol. 71(3), 543 – 562.
23. **Psederska, E., G. Vasilev, B. DeAngelis, K. Bozgunov, D. Nedelchev, J. Vassileva & M. al'Absi.** (2021). Resilience, mood, and mental health outcomes during the first wave of the COVID-19 pandemic in Bulgaria. // <https://www.researchgate.net/publication/348550537>.
24. **Rutter, M.** (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 1 – 12.
25. **Smith, B. W., J. Dalen, K. Wiggins, E. Tooley, P. Christopher & J. Bernard.** (2008). The Brief Resilience Scale: Assessing the Ability to Bounce Back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194 – 200.

REFERENCES

1. **Zsheliaskova-Koynova, Z., Tz. Misheva-Aleksova & L. Chervenкова.** (2010). Bulgarian adaptation of ER89 scale for measuring (Block & Kremen, 1996). *Psychological Research*, 2, 165 – 176. (In Bulgarian).
2. **Karastoyanov, G. & A. Rusinova-Hristova.** (2000). Bulgarian Adaptation of the Perceived Stress Scale. *Psychological Research*, 1-2, 67 – 77. (In Bulgarian).
3. **Karastoyanov, G.** (2018). Individual Differences in Decision Making. Sofia: Iztok-Zapad. (In Bulgarian).
4. **Marinov, I.** (2019). Mental syndromes in military conflicts and resilience in army environment. Sofia: Military Medical Academy. ISBN 978-619-7196-43-6. (In Bulgarian).
5. **Popov, V., E. Psederska, E. Peneva, K. Bozgunov, G. Vasilev, D. Nedelchev & J. Vassileva.** (2016). Psychometric Characteristics of the Bulgarian Version of the Toronto Alexithymia Scale (TAS-20). *Psychological Research*, 19(2), 25 – 42. (In Bulgarian).
6. **Radoslavova, M. & A. Velichkov.** (2005). Methods for Psychodiagnostics. Sofia: Pandora Prim, ISBN 954-634-007-3. (In Bulgarian).
7. **Rankova, M., T. Atanasova & I. Harlakova.** (1990). English-Bulgarian Dictionary, Vol. II. Sofia: Nauka i izkustvo.
8. **Rusinova-Hristova, A. & G. Karastoyanov.** (2000). Carl Jung's Psychological Types and Stress. Sofia: Propeler. (In Bulgarian).
9. **Bagby, R. M., J. D. Parker & G. J. Taylor.** (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia scale – I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, January 1994, 38(1), 23 – 32.
10. **Bonanno, G. A.** (2004). Loss, trauma and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 50(1), 20 – 28.
11. **Block, J. H. & A. M. Kremen.** (1996). IQ and ego-resiliency: Conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 70(2), 349 – 361.

12. **Block, J.** (2002). *Personality as an Affect-Processing System: Toward an Integrative Theory*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
13. **Carver, Ch., M. Scheier & J. Weintraub.** (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 56(2), Feb 1989, pp. 267 – 283.
14. **Cohen, S., T. Kamarck & R. Mermelstein.** (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 385 – 396.
15. **Epstein, S. & P. Meier.** (1989). Constructive thinking: A broad coping variable with specific components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 332–350
16. **Hornby, A. S., A. P. Cowie & A. C. Gimson.** (1989). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford University Press.
17. **Garnezy, N.** (1971). Vulnerability research and the issue of primary prevention. *American Journal of Orthopsychiatry*, 41, 101 – 116.
18. **Garnezy, N. & S. Streitman.** (1974). Children at Risk: The Search for the Antecedents of Schizophrenia. Part I. Conceptual Models and Research Methods. *Schizophrenia Bulletin*, Vol. 1(8), 14 – 90.
19. **Greve, W., & U. M. Staudinger.** (2006). Resilience in later adulthood and old age: Resources and potentials for successful aging. // D. Cicchetti & A. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopathology*, 2nd ed., 796 – 840.
20. **Kaplan, H. B.** (1999). Toward an understanding of resilience: A critical review of definitions and models. // M. D. Glantz & J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and development*. New York: Kluwer Academic/Plenum, 17 – 83.
21. **Klohn, E. C.** (1996). Conceptual analysis and measurement of the construct of ego-resiliency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 1067 – 1079.
22. **Luthar, S., D. Cicchetti & B. Becker.** (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, Vol. 71(3), 543 – 562.
23. **Psederska, E., G. Vasilev, B. DeAngelis, K. Bozgunov, D. Nedelchev, J. Vassileva & M. al'Absi.** (2021). Resilience, mood, and mental health outcomes during the first wave of the COVID-19 pandemic in Bulgaria. // <https://www.researchgate.net/publication/348550537>.
24. **Rutter, M.** (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 1 – 12.
25. **Smith, B. W., J. Dalen, K. Wiggins, E. Tooley, P. Christopher & J. Bernard.** (2008). The Brief Resilience Scale: Assessing the Ability to Bounce Back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194 – 200.

Rumyana KAREVA

PhD, Associate Professor in Department of Psychology and Leadership
G. Rakovski National Defense College
Department of Psychology and Leadership
 BULGARIA, Sofia 1124, 82 Evlogi i Hristo Georgievi Blvd., Oborishte

r.kareva@rmdc.bg